

Kui hakkasin mõtlema, mida täna siin tudengite eest rääkida võiks, istusin Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia raamatukogus ja olin just sooritanud käesoleva kooliaasta esimese eksami. Viskasin pilgu n-ö hetkeseisule. Minu ümber oli tohutu raamatukogu - selline kirjanduse ja nootide kogu, mis ühe muusikakõrgkooli tudengi väga õnnelikuks teeb. See näitab meie kõrghariduse kvaliteeti. Minu kõrval istusid teised tudengid, kellest üks omaette dirigeeris, teine kuulas muusikat ja kolmas kirjutas filosoofia aines esseed. Nad olid süvenenud, ajasid oma asja, mõnel hetkel ohkasid sügavalt, aga lahkusid raamatukogust siiski reipal sammul. Ja ka see näitab meie kõrghariduse kvaliteeti. Kui ma raamatukogust välja mõtlen, siis on mulle antud kasutada soe, puhas ja kena koolimaja, klaverid, mida häälestatakse mitu korda nädalas ning helgetes toonides tapeediga puhkenurgad. Ja ka see kõik näitab meie kõrghariduse kvaliteeti. Iga päev annavad mulle tunde ja loenguid õppejõud, kes on oma ala professionaalid ning hingege oma eriala ja töö juures. Ja ka see näitab meie kõrghariduse kvaliteeti. Ja nii ei ole ainult muusikaakadeemias - raamatukogud, hea õppekeskkond, motiveeritud tudengid ja professionaalsed õppejõud on ka mujal.

Aga kõik see maksab. Raamatud raamatukogudes maksavad. Koolimaja tuleb hoida soe ja tuled põlemas - ja see on ka üks neist n-ö elutähtsatest kuludest. Iga õppejõud soovib saada oma töö eest väärilist tasu ja mitte lihtsalt hea sõna või käepigistuse näol, sest ka temal on vaja ära elada. Ei pea olema õppinud kõrgemat matemaatikat, et praegustele numbritele otsa vaadates aru saada, et toidupoe hinnasiltidel on hinnad tõusnud ja elu üldiselt kallimaks läinud, kuid meie kõrghariduse hinnasildil olev summa on juba aastaid olnud samasugune. Mida me selles olukorras tarbijana teeksime - me ju eriti ei usalda odavaid tooteid ja nende kvaliteeti. Miks peaksime arvama, et toode on kvaliteetne ja toodet arendatakse, kui selle hind on aastaid püsinud sama?

Tudengile on oluline tasuta kvaliteetne kõrgharidus. Kui aga raha juurde ei tule, räägime ajale jalgu jäävatest koolihoonetest, õppejõudude veelgi väiksematest palkadest, innovatsiooni ei tasu üldse mainida - tegelikult nende probleemide ja veel paljugi muuga seisame silmitsi juba täna ja kohe. Peab olema poliitiline tahe tuua seda raha juurde kuskilt mujalt kui tudengi taskust. On kurb näha, et praegu - ja tegelikult juba pikka aega - on kõrgharidus olnud vaeslapse rollis ning üldhariduse varju jäänud, kuigi teemad ei peaks olema sugugi konkureerivad. Just kõrgkoolid on kohad, kust saavad hariduse tulevased peaministrid ja presidendid. Just kõrgkoolid on kohad, kus koolitame tulevaseid õpetajaid, psühholooge ja insenere, keda tööturg väga vajab. Kõrgkoolidest tulevad arstid ja õed, kes kes ravivad ja põetavad meid ka peale tervisekriise. Just kõrgkoolidest tulevad arhitektid, kes projekteerivad meie tulevase ligipääsetavaid ja innovaatilisi koolihooneid. Ja ei saa viimaseks hetkeks veel oma valdkonna vaatest mainimata jätta ka, et just kõrgkoolidest tulevad dirigendid, kes meie 150 aastast laulupeo traditsiooni jätkavad. Aga mitte midagi sellest ei tule niisama. See nõuab nii tudengite, kõrgkoolide kui ka riigi panust, millest viimane on hetkel üsnagi tagasihoidlikuks jäänud. Kui aga panust otsida tudengi taskust, siis võib see panna tudengi vaatama esimese variandina hoopis mõne välisriigi poole, kus pakutakse sama kvaliteediga kõrgharidust tasuta. Kas me tudengitena tahaks juurde veel üht suurt muret, kust leida kõrghariduse jaoks raha, lisaks kõigele sellele igapäevasele: elamiskulud, kas minna tööle ja kust selle sobiva töö leian nii, et õpingud kannataks võimalikult vähe, vaimse tervise olukord. Ei, ma ei tee tudengist hädapätkat, kellel on kohutavalt raske elu, vaid tudeng võiks mitte muretseda rahasummade pärast, millega oma haridust finantseerida. Ta saaks nautida oma tudengielu, seda sama uusima kirjandusega raamatukogu, innovaatilist ja sooja koolimaja, motiveeritud õppejõude ja läbimõeldud õppekaval õppimist. Aga seda kõike vaid siis, kui võtmeisikud ja otsustajad suudavad need hädavajalikud, kuid seni puuduvad kümned ja kümned miljonid kõrgharidusse leida. Meie soov on, et kõrghariduse hinnasildil olev summa järk-järgult kasvaks ning saavutaks lähiaastatel tulemuse, millega riik suudab hariduse kvaliteedi tagada.

Lootus pole kadunud, kuid saab veel hullemaks minna!

Tasuta lõunaid pole olemas. Keegi lihtsalt peab selle kinni maksma. See vana tõdemus tuleb appi võtta, kui rääkida kõrghariduse rahastamisest. Aastaid tagasi võeti vastu otsus, et eestikeelse kõrghariduse maksab kinni maksumaksja. Ja eks ta on maksnud ka ning sama soojaga unustanud, et püsimakse puhul jääb summa ju samaks, kulud aga ajas tõusevad.

Seetõttu ongi teenusepakkujad (ülikoolid) hakanud otsima võimalusi, kuidas raha saada ning on leidnud, et tudengitega vigurdades saab neilt ka eestikeelse õppe läbiviimisel raha küsida. Ja mis siin salata – on ka tudengeid, kes on nõus maksma üsnagi krõbedat hinda ainepunkti eest, et aga omale sobiliku eriala selgeks saaks.

Kas aga säärane üliõpilaste hanitamine on tee õnneni? Või näitab see reaalsuses riigipoolset terviknägemuse ja suhtumise puudumist? Kindlasti ei ole säärane lähenemine tee lõpliku õnneni. Pigem on see ülikoolide poolt viimane appikarje kujunenud jaburale situatsioonile. Samuti näitab olukord riigipoolse nägemuse ja suhtumise puudust. Tegelikult siin ma eksin: suhtumine on olemas aga see on mittemidagiütlev. Ka tuima näoga pealt vaatamine on suhtumine.

Siinkohal märgin ära Karistusseadustiku paragrahvi 13. Selle kohaselt on tegevusetus karistatav, kui isik on kohustatud tegutsema. Ja ehk on riigil ka nägemus kõrgharidussüsteemi olevikust ja tulevikust olemas, me lihtsalt ei suuda uskuda, et see saab reaalne olla: igauks vaatab ise, kuidas ja mida õpib. See aga viib meid selleni, et mingist ajahetkest lõpetab meil igal aastal hordide kaupa ärijuhte (vabandan kõigi ärijuhtide ees siinkohal, see on lihtsalt näide).

Sarnaselt teadmiseiga tasuta lõunate kohta, tuleb rahvatarkusest otsida tähendust ka lõunalauale pandava toidu headuse osas – mida odavam see on, seda suurem on tõenäosus, et see pole kvaliteetne. Ülekantult tähendab see, et mida vähem on kõrgharidussüsteemi pandavat raha, seda kehvema kvaliteediga produkti ehk lõpetajaid ka kõrgkoolid välja lasevad. Mingi aja võib ju hea õppejõud paigal püsiva palgaga tööd teha, kuid alati saabub moment, mil õppejõud tõstab pilgu auditooriumilt ning vaatab maailmas ringi, mis tasemel palgad on selles valdkonnas, mida ta õpetab. Ning kui palkade vahe on ülikooliväliste tegevuste kasuks, siis on ainult mugavustsooni muutmise kulu see, mis takistab ülikooli ukse seljataga kinni panemist. Kuid kui see barjäär on ületatud, siis tähendab see seda, et asemele tuleb kogemusetu õppejõud, nii teadmiste kui ka õpetamise poolest. Kvaliteedi langus teiste sõnadega. Jah, töö saab lõppkokkuvõttes tehtud aga see võib olla allpool igasugust normaalsuse piiri.

Tihtilugu kuuleb inimesi ütlemas: Ma pole nii rikkas, et odavat asja osta. Täpselt sama kehtib ka kõrghariduse kohta – tegemata täna investeeringuid kõrgharidusse, pidurdame homset riigi arengut tervikuna. Loogiline on, et arve saaja (maksumaksja) saab kõrghariduse kinni maksimisest võimalikult suure kasu. See aga tähendab seda, et ka maksumaksja ei tohi leppida odava kõrgharidusega, vaid peab nõudma kvaliteeti!